

Η Κύπρος στον Αγώνα του 1821

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

(«ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ», Μάρτιος 2017)

«Διὰ σᾶς ἡρώων κοπάδια,
δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος·
τῶν Κυδωνίων δὲν φθάνουσιν
τῆς Κάσσου καὶ τῆς Κρήτης
ἡ κατοικία.»

«Ηφαίστεια», Α. Κάλβος

Η εθελοντική προσφορά των Ελλήνων της Κύπρου στους εθνικούς αγώνες της Μητέρας Πατρίδας είναι αναμφισβήτητη και διαχρονική. Παρά το πέρασμα πολλών κατακτητών από τη Μεγαλόνησο σε διάφορες ιστορικές περιόδους, το Ελληνορθόδοξο στοιχείο δεν λύγισε· αντίθετα, με ζήλο πάντα συμμετείχε, αγωνίστηκε, θυσιάστηκε στο πλευρό της υπόλοιπης Ελλάδας.

«Η Θυσία της Βελισάνδρας». Σχέδιο 18ου Αιώνα. Η Μαρία Συγκλητική (Αρνάλδα, Ρενάλδα, Βελισάνδρα) ανατινάζει την πυριτιδαποθήκη του πλοίου στο οποίο ήταν αιχμάλωτη μαζί με εκατοντάδες νεαρές Κύπριες. Εμπνεόμενος ο Αντώνιος Μάτεσης, συνδέει υπερβατικά την περιπλανώμενη ψυχή της Ρενάλδας με την μετέπειτα δράση του Πυρπολητή Κωνσταντίνου Κανάρη («Κυπριώτισσα», 1570).

Αρχικά, στην περίπτωση της εθνικής παλιγγενεσίας του 1821 ο φόρος αίματος των Ελληνοκυπρίων (όπως και των λοιπών Ελλήνων) ξεκίνησε να «καταβάλλεται» αιώνες πριν την επανάσταση. Συγκεκριμένα, το έτος 1570, 100.000 τουρκικού στρατού με 360 πλοία εισβάλλουν στην Κύπρο και επιδίδονται σε σφαγές και λεηλασίες υπό τις διαταγές του αιμοσταγούς Μουσταφά πασά. Μητέρες σφάζουν με τα ίδια τους τα χέρια τα παιδιά τους προκειμένου να μην τα αφήσουν σκλάβους στον βάρβαρο εχθρό. Πολλές Κύπριες, για να αποφύγουν τη μαρτυρική ατίμωση των ιδίων και των θυγατέρων τους, επιλέγουν να σκοτωθούν πηδώντας από γκρεμούς. Λίγους αιώνες αργότερα, κάτι ανάλογο θα συμβεί στο Ζάλογγο στην Ήπειρο και στην Αραπίτσα της Νάουσας[8]. Σε 20.000 υπολογίζονται τα θύματα και σε 2.000 οι απαχθέντες δούλοι κατά την τότε τουρκική θηριωδία, εν Κύπρω.

Κάπου στο όριο Ιστορίας και θρύλου, λέγεται ότι η νεαρή Μαρία Συγκλητική την οποίαν είχαν αιχμαλωτίσει οι Τούρκοι στο αμπάρι μιας γαλέρας, θέλοντας να εκδικηθεί, κατόρθωσε να διεισδύσει και να βάλει φωτιά στην πυριτιδαποθήκη, ανατινάζοντας το πλοίο. Εκεί, βρίσκονταν σιδηροδέσμια εκατοντάδες κορίτσια - προορισμένα για τα σκλαβοπάζαρα και τα χαρέμια της Ανατολής- που έγιναν παρανάλωμα του πυρός. Κάτι ανάλογο με τα ολοκαυτώματα του Σαμουήλ στο

Κούγκι και του Καψάλη στο Μεσολόγγι. Από τότε μέχρι το τελειωτικό νικηφόρο ξέσπασμα του Ελληνισμού το 1821 υπήρξαν απόπειρες ξεσηκωμού στην Κύπρο οι οποίες κατεστάλησαν βιαίως εν τη γενέσει τους[2,8].

*«[...] οι σκλάβοι ελευθερώθηκαν... Επάνω στα ουράνια
ο Ύψιστος τούς έδωκε μαρτυρικά στεφάνια.
Μα της Ρενάλδας η ψυχή τρακόσια τώρα χρόνια
Στα γαλανά μας κύματα περιπλανάτ' αιώνια...
Αυτή μια νύχτα σκοτεινή, νύχτα δίχως φεγγάρι
Στη ναυαρχίδα οδήγησε το χέρι του Κανάρη.»*

Κατά την περίοδο εγγύτερα στο 1821 ο ρόλος των Ελληνοκυπρίων καθίσταται εντονότερος, με πολλά και συγκεκριμένα παραδείγματα. Αρχικά, ανάμεσα στους σημαντικότερους συντρόφους του Ρήγα Φεραίου και ένας εξ αυτών που τον ακολούθησαν στη θυσία (Βελιγράδι, 1798), ήταν ο Λευκωσιάτης λόγιος Ιωάννης Καρατζάς, 31 ετών[3].

Εν συνεχεία, πολλοί Κύπριοι εντάχθηκαν στη Φιλική Εταιρεία και συμμετείχαν στην Επανάσταση με διάφορους τρόπους. Την ειδική αποστολή για την μύηση των Ιεραρχών και προκρίτων της Κύπρου ανέλαβε επιτυχώς ο Μετσοβίτης Δημήτριος Ύπατρος ο οποίος πήρε ξεκάθαρες εγγυήσεις (1819) για παροχή υλικής βοήθειας εν όψει της έναρξης του Αγώνα. Εν συνεχεία, επισκέφθηκε (1820) τη Μεγαλόνησο ο Γορτύνιος Φιλικός Αντώνιος Πελοπίδας, κομίζοντας επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό. Πάντοτε με σεβασμό στην τήρηση των συνωμοτικών κανόνων και κάνοντας χρήση αυστηρά συνθηματικής γλώσσας, αναφέρεται στην επιστολή ότι... «η έναρξις του Σχολείου της Πελοποννήσου εγγίζει» και ουσιαστικά καλείται ο Αρχιεπίσκοπος να επισπεύσει την υλοποίηση των υποσχέσεων – δεσμεύσεων για «χρηματικές συνεισφοράς και ζωοτροφίας». Υπογραμμίζεται ότι στο Άρθρο 15 του επίσημου Γενικού Σχεδίου της Φιλικής Εταιρείας -που υπεγράφη στο Ισμαήλι της Βεσσαραβίας- είχε αποφασισθεί οι Κύπριοι να περιοριστούν κυρίως σε υλική – χρηματική συνδρομή και να μην κηρυχθεί επανάσταση επί Κυπριακού εδάφους. Οι ιδιαιτερότητες της περιοχής (π.χ. έντονη παρουσία τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων και γεωγραφική εγγύτητα σημείων εχθρικού ανεφοδιασμού – μικρασιατικές ακτές) δημιουργούσαν απαγορευτικούς συσχετισμούς ισχύος για ένα τέτοιο απονενομημένο εγχείρημα[1,4].

Λάβαρο Κυπρίων εθελοντών του 1821, στο οποίο αναγράφεται:
«ΣΗΜΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΙ ΠΑΤΡΗΣ ΚΗΠΡΟΥ» (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο
Αθηνών)

Ωστόσο, η έναρξη των ένοπλων συγκρούσεων βρήκε και Κύπριους εθελοντές να πολεμούν με τον Ιερό Λόχο, στο πλευρό του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Ενώ, λίγο αργότερα ο Κύπριος Ζήνων Αγγελής έπεσε νεκρός μαζί με τον Γιωργάκη Ολύμπιο, στην πολιορκία της Μονής Σέκου στη Μολδαβία.

Με βάση μετριοπαθείς παραδοχές – προσεγγίσεις, πεντακόσιοι (500) ήταν κατ' ελάχιστον οι Κύπριοι εθελοντές που πολέμησαν εν Ελλάδι στον Αγώνα του 1821 – 1829. Κατά πάσαν ένδειξη, στους Ελληνοκυπρίους που συμμετείχαν στην Ιώνιο Φάλαγγα του Σμυρνιού Ιωάννη Καρόγλου, ανήκει το λάβαρο που βρίσκεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Πρόκειται για λευκή τετράγωνη σημαία με γαλάζιο Σταυρό όπου στο άνω αριστερό τμήμα φέρει την (άψογα!) ανορθόγραφη επιγραφή:

«ΣΗΜΕΑ ΕΛΛΗΝΗΚΙ ΠΑΤΡΗΣ ΚΗΠΡΟΥ»[4].

Πολλές μαρτυρίες υπάρχουν για συγκεκριμένους Κύπριους αγωνιστές που πήραν μέρος στις μάχες της Πελοποννήσου (στα Δερβενάκια, στους Μύλους, στην Τριπολιτσά, στον αποκλεισμό του Ναυαρίνου κτλ), στο πολιορκημένο Μεσολόγγι, στην Αττική και στις ναυτικές αναμετρήσεις[2,4].

Ο Στρατηγός Μακρυγιάννης αναφέρει (Απομνημονεύματα, Βιβλίο Α, Κεφάλαιο 8) για τον ηρωικό θάνατο επώνυμου Κύπριου εθελοντή, στους Μύλους[3]:

«...εκεί που ριχτήκαμεν στο γιουρούσι, μου πληγώθηκε βαρέως και ύστερα απέθανε ο καλός και γενναίος πατριώτης Μιχάλης Κυπραίος, απούστειλα και πήγεν εις την αγγλικήν φρεγάτα όταν κιντυνεύαμεν εις το Νιόκαστρο...».

Σχετική μνεία για το εν λόγω περιστατικό γίνεται και από τον Thomas Gordon, ο οποίος γράφει: «Ο Κύπριος στρατιώτης, όστις τόσον γενναίως εκολύμβησε προς το αγγλικόν πολεμικόν εις Ναυαρίνον, έπεσε νεκρός.» (“the Cyprian soldier, who so boldly swam out to the English men-of-war at Navarin, lost his life”, T. Gordon, History of the Greek Revolution, Εδιμβούργο, 1844).

Υπενθυμίζεται ότι κατά τις εφιαλτικές ώρες της πολιορκίας του Νιόκαστρου από τον Ιμπραήμ, ο Μιχάλης Κυπραίος είχε αναλάβει επιτυχώς την ανορθόδοξη αποστολή «αυτοκτονίας» να μεταφέρει τη νύχτα, κολυμπώντας («της πλεγής») εν μέσω τουρκικών πλοίων (!), απόρρητες πληροφορίες σε αγγλική φρεγάτα (Απομνημονεύματα Μακρυγιάννη, Βιβλίο Α, Κεφάλαιο 7).

«Το βράδι είχε έρθει μια φεργάδα αγγλικιά και τα τούρκικα καράβια την είχαν στην μέση να μην ανταποκρινόμαστε εμείς μ’ αυτείνη. Φοβώνταν. Τότε στέλνομεν έναν Κυπραίον με γράμματα της πλεγής. Τον πήραν χαμπέρι τα τουρκικά και τον κυνήγησαν ολονύκτα και τόπესαν τα γράμματα εκεί όπου βούταγε εις την θάλασσα. Και πήγε εις την φεργάδα και μπαίνοντας μέσα έπεσε πεθαμένος. Τον κρεμάσανε και βγήκε το νερό και το βάλαν σπίρτα κι αναστήθη. Και είπε των άγγλων τον χαμόν των γραμμάτων όπου του είχαμε δομένα. Είπε στοματικώς την κατάστασιν του κάστρου και τις πρόφασες του Μπραήμη. Και τον πήρε η φεργάδα και πήγαν εις τη Ζάκυθο και είπαν αυτά του ναυάρχου. Τότε ο ναύαρχος έστειλε ένα μπρίκι.»

Επίσης, ο Μακεδόνας αγωνιστής Νικόλαος Κασομούλης που είχε λάβει μέρος στην έξοδο του Μεσολογγίου στα περίφημα «Στρατιωτικά Απομνημονεύματά» του, βεβαιώνει ότι μαζί του στο Μεσολόγγι κατά τη διάρκεια της πολιορκίας πολεμούσε ο «εφτάψυχος» Κύπριος αγωνιστής Νικόλαος Χατζησάββας, ο οποίος[3]:

«εφτά πληγές είχε λάβει και μου έλεγεν ακόμη ο δύστυχος ότι θα βαστάξει».

Παράλληλα, τη δράση των Κυπρίων αγωνιστών βεβαιώνουν τα Πιστοποιητικά που εξέδωσαν μετά τη λήξη του αγώνα ξακουστοί οπλαρχηγοί της Επανάστασης όπως ο Πετρόμπεης, ο Νικηταράς, ο Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης και άλλοι[2].

Πίνακας αγνώστου ζωγράφου που φέρει τον τίτλο «η ανατολή μιας καλύτερης μέρας». Εικάζεται ότι ζωγραφίστηκε και ανατυπώθηκε στη Γαλλία, με παραγγελία του Νικόλαου Θησέα. Εικάζεται ακόμα, ότι, στη μορφή του καπετάνιου, προσωπογραφείται ο ίδιος ο Νικόλαος Θησέας. Στο βάθος του πίνακα δεξιά, η Λάρνακα και το Σταυροβούνι. Το τρικάρτο καράβι αριστερά, συμβολίζει την Αγία Τριάδα (larnacainhistory.wordpress.com)

Στην οικεία βιβλιογραφία, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους αδερφούς Θησέα οι οποίοι είχαν πλούσια δράση εντός και εκτός της επαναστατημένης Ελλάδας. Πρόκειται για τους Νικόλαο, Κυπριανό και Θεόφιλο που ήταν συγγενείς του εθνομάρτυρα Κυπριανού και αποτελούσαν μια από τις πρώτες αστικές οικογένειες του νησιού με έντονη παρουσία στο κοινωνικοπολιτικό, πολιτιστικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Συγκεκριμένα, ο Νικόλαος Θησέας ως ευπατρίδης διανοούμενος της εποχής συνδύαζε το λόγιον ύφος με την πυγμή. Στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης συντόνιζε από τη Μασσαλία τη μετάβαση των Γάλλων φιλελλήνων

στην Ελλάδα. Αργότερα, κατέβηκε και ο ίδιος στο Μοριά όπου ανέλαβε υπασπιστής του Υψηλάντη. Χαρακτηριστικές είναι οι σχετικές Βεβαιώσεις (Πιστοποιητικά) που φέρουν τις υπογραφές του Νικήτα Σταματελόπουλου (Νικηταρά), του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και αναφέρουν, μεταξύ άλλων[1,2]:

«Ο κύριος Νικόλαος Θησεύς εχρησίμευσεν εις την Πατρίδα ου μόνον στρατιωτικώς, αλλά και δια της καλής του διαγωγής απεμάκρυνεν ουκ ολίγας διχονοίας μεταξύ των ημετέρων και τινας έξωθεν παρασπειρωμένας ραδιουργίας, πλην των όσων άλλων συνείργησεν εις ευσεβή και φιλόανθρωπα έργα...»,

«Ένας εκ των προθύμων και ειλικρινών συναγωνιστών κατά τον υπέρ Ανεξαρτησίας αγώνα διετέλεσεν ομολογουμένως ο κύριος Νικόλαος Θησεύς, ευπατρίδης της νήσου Κύπρου, και φέρων υπόληψιν γενικήν δια τον έντιμον χαρακτήρα και την καλήν άλλοτε οικονομικήν κατάστασίν του...».

(συνεχίζεται)

Πηγές:

- 1. «Η Κύπρος εις τον αγώνα του 1821», Ε.Γ. Πρωτοψάλτης, Αθήνα, 1971**
- 2. «Οι Κύπριοι εθελοντές στους εθνικούς αγώνες. Οι Κύπριοι στην επανάσταση του 1821», Γιάννης Σπανός, Ιωνικές Εκδόσεις, 2008**
- 3. «Η συμβολή της Κύπρου εις την Επανάσταση του εικοσιένα», Άγγελος Παπακώστας, περιοδικό «Νέα Εστία», Σεπτέμβριος 1955, τεύχη 676-677 (www.ekebi.gr)**
- 4. «Η συμβολή της Κύπρου στην Επανάσταση του 1821», Γ. Γιωργής, περιοδικό Πανεπιστημίου Κύπρου «Περγαμηνή», Λευκωσία, 2010 (www.ucy.ac.cy)**
- 5. «Απομνημονεύματα των κατά το 1821 εν τη νήσω Κύπρω τραγικών σκηνών», Γ. Κηπιάδης, Αλεξάνδρεια, 1888 (anemi.lib.uoc.gr)**
- 6. «Δοκίμιον ιστορικών περί της Ελληνικής Επαναστάσεως», Ιωάννης Φιλήμων, Αθήναι, 1859 (anemi.lib.uoc.gr)**
- 7. «Ο Μορφίτης Αβραάμ» (εφημερίδα «Κάιρο», Αίγυπτος 1874), περιοδικό «μικροφιλολογικά» (τετράδια, τ. 17, 2015), επιμέλεια Π. Παπαπολυβίου**
- 8. «Οι Τρεις Ιεράρχαι», περιοδικό, τεύχος Ιαν. - Μάρτ. 2015**
- 9. «Κύπριοι εθελοντές στην επανάσταση του 1821», Π. Παπαπολυβίου, ΠΟΛΙΤΗΣ - ΧΡΟΝΙΚΟ, τ. 57, 22/03/2009**
- 10. «Ναυτική Ελλάς», τ. 1001 (03/2017)**